

Danmarks Miljøundersøgelser
Miljøministeriet

Miljøundersøgelser ved Kvanefjeldet 2001

Arbejdsrapport fra DMU, nr. 166

[Tom side]

Danmarks Miljøundersøgelser
Miljøministeriet

Miljøundersøgelser ved Kvanefjeldet 2001

*Arbejdsrapport fra DMU, nr. 166
2002*

Gert Asmund

Datablad

Titel:	Miljøundersøgelser ved Kvanefjeldet 2001
Forfatter: Afdeling:	Gert Asmund Afdeling for Arktisk Miljø
Serietitel og nummer:	Arbejdsrapport fra DMU, nr. 166
Udgiver:	Miljøministeriet Danmarks Miljøundersøgelser©
URL:	http://www.dmu.dk
Udgivelsestidspunkt: Redaktionen afsluttet:	September 2002 14.03.02
Redaktion:	Afdeling for Arktisk Miljø
Finansiel støtte:	Forskningscenter Risø
Bedes citeret:	Asmund, G. 2002: Miljøundersøgelser ved Kvanefjeldet 2001. Danmarks Miljøundersøgelser. 42 s. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 166 Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse.
Sammenfatning:	I 1982 og 1983 blev der brudt uranmalm i Kvanefjeldet ved Narsaq i Sydgrønland. Noget malm blev anbragt i bunker neden for Kvanefjeldet, og noget malm blev tippet ud over fjeldsiden lige udenfor mineindgangen. Formålet med denne miljøundersøgelse er at undersøge om disse bunker i dag har påviselig effekt på miljøet i Narsaq dalen, i Narsaq Elv og i bugten Narsap Ilua, som er den bugt, hvori elven udmunder efter passage af Kvanefjeldet. Hovedkonklusionen er at malmbunkerne og udsivningen af grundstoffer fra minen ikke har nogen påviselig effekt på Narsaq Elv og Narsap Ilua, idet de fundne forhøjede koncentrationer også fandtes i 1976 som følge af den naturlige påvirkning af miljøet fra de i Kvanefjeldet forekommende grundstoffer.
Emneord:	Kvanefjeldet, uran, miljø, tang, blåmusling, fjeldørred, grundstoffer
Layout: Tegninger/fotos:	Hanne Kjellerup Hansen Gert Asmund
ISSN (elektronisk):	1399-9346
Sideantal:	42
Internet-version:	Rapporten findes kun som PDF-fil på DMU's hjemmeside http://www.dmu.dk/1_viden/2_Publikationer/3_arbejdsrapporter/rapporter/AR166.pdf
Købes hos:	Miljøbutikken Information og Bøger Læderstræde 1 DK-1201 København K Tlf.: 33 95 40 00 Fax: 33 92 76 90 e-mail: butik@mim.dk www.mim.dk/butik

Indhold

Sammenfatning 5

DMU-p suliaanut atatillugu nalunaarusiaq 6

Kalaallisut imaqarnersiornera 6

Indledning 7

1 Feltobservationer 8

Malmbunkerne 8

Tippen under minen i Kvanefjeldet 8

Minen 8

2 Prøveindsamling 9

2.1 Vandprøver 9

2.2 Tang og musling 9

2.3 Fisk 10

3 Analyseresultater 11

3.1 Vandprøver 11

3.2 Biologiske prøver 12

Kviksølv 13

Arsen 14

Selen 14

Beryllium 15

Vanadium 15

Krom 15

Mangan 16

Kobolt og nikkel 16

Zink 16

Rubidium 17

3.3 Sjældne jordarter 17

Zirkonium og niobium 18

Cadmium 19

Antimon 20

Bly 20

Thorium 21

Uran 22

4 Sammenfatning og konklusion 23

Referencer 25

Bilag

Bilag 1 Resultat af muslingeprøver 26

Bilag 2 Analyseresultater for tang 27

Bilag 3 Analyse af ørreder 28

Bilag 4 Analyseresultater for vandprøver 29

Bilag 5 Narsaq projektets analyser for La, Ce, Eu i tang fra 11 lokaliteter i Dyrnæsbugten 30

Bilag 6 Narsaq projektets analyser for La, Ce, Eu i musling fra 15 lokaliteter i

Dyrnæsbugten 31

Bilag 7. Kvalitetskontrol af de kemiske analyser. 32

Bilag 8. Foto fra Narsaqdalen 33

Foto fra Narsaq Dal. 33

Danmarks Miljøundersøgelser 43

Sammenfatning

I 1982 og 1983 blev der brudt uranmalm i Kvanefjeldet ved Narsaq i Sydgrønland. Noget af denne malm blev fragtet til Forsøgscenter Risø ved Roskilde til brug for en prøveopbehandling. Noget malm blev anbragt i bunker neden for Kvanefjeldet, og noget malm blev tippet ud over fjeldsiden lige udenfor mineindgangen. Malmbunkerne og tippet har ligget urørt siden de blev brudt.

Formålet med denne miljøundersøgelse er at undersøge om disse bunker i dag har påviselig effekt på miljøet i Narsaq dalen, i Narsaq Elv og i bugten Narsap Ilua, som er den bugt, hvori elven udmunder efter passage af Kvanefjeldet.

Vegetationen omkring malmbunker og sten-tip har kun i begrænset omfang taget skade, og ny vegetation var ved at spire op i bunkerne.

Tang, blåmusling og fjeldørred er blevet indsamlet i sommeren 2001 og analyseret for grundstofferne

Hg Se As Be V Cr Mn Fe Co Ni Zn Rb Y Zr Nb Mo Cd Sb Ba Pb Th U samt 'Sjældne jordarter' (La Ce Pr Nd Sm Eu Gd Tb Dy Ho Er Tm Yb Lu)

Af de mange grundstoffer, der er undersøgt er det kun 'Sjældne jordarter', zirkonium, niobium og thorium, der viser forhøjelser i forhold til baggrundsværdier og samtidigt er stærkt forhøjede i det vand, der siver ud fra minen. Imidlertid fandtes denne forhøjelse også i 1976, før prøvebrydningen fandt sted. Dog kunne en forhøjelse af bly i de biologiske prøver ikke vises også at eksistere i 1976 på grund af manglende data.

Hovedkonklusionen er derfor at malmbunkerne og udsivningen fra minen ikke i dag har nogen påviselig effekt på Narsaq Elv og Narsap Ilua, idet de fundne forhøjelser også fandtes i 1976 som følge af den naturlige påvirkning af miljøet fra de i Kvanefjeldet forekommende grundstoffer.

DMU-p suliaanut atatillugu nalunaarusiaq

2001-mi Kuannersuarni avatangiisinik misissuinerit

Kalaallisut imaqarneriornera

1982-mi 1983-milu Kujataani Narsap eqqaani Kuannersuarni uranissamik piiasoqarpoq. Uraanissap piiarneqartup ilaa Roskildip eqqaani Forsøgscenter Risø-mut misiliutaasumik akuiarnissaanut atugassanngorlugu avalaanneqarpoq. Uranissap ilaa Kuannersuit ataanut katersorneqarpoq ilaalu qaarusuup isaariaata silatinnguani qaqqap sivingarnganut kuararneqarluni. Tamakku tamarmik taamanili innarlerneqarsimanngillat.

Avatangiisinik misissuinerimi uani siunertarineqarpoq uraanissat eqqarneqarsimasut Narsap qooruani, Narsap kuuani Narsallu Iluani, kangerlummuk kuuata Kuannersuit aqqusaareerlugit aniaffigisaani, ullumikkut avatangiisinut sunniuteqarnerisut misissorneqarnissaat.

Nunap naasui aatsitassat eqqarneqarsimasut eqqaaniittut annikitsuinnarmik ajoquserneqarsimapput, nunallu naasui nutaat eqqakkani naalersimallutik.

Qeqquat, uillut eqaluillu 2001-mi aasaanerani katersorneqarsimapput pinngoqqaatinillu makuninnga akoqassusaat misissorneqarsimallutik

Hg Se As Be V Cr Mn Fe Co Ni Zn Rb Y Zr Nb Mo Cd Sb Ba Pb Th U
aamma "Pinngoqqaatit qaqutigooortut" (La Ce Pr Nd Sm Eu Gd Tb
Dy Ho Er Tm Yb Lu)

Pinngoqqaatit arlalippassuit misissorneqarsimasut akornanni taamaallaat "Pinngoqqaatit qaqutigooortut", zirkonium, niobium aamma thorium qaarsoqarfiup imminik akoqassusaanut naleqqiullugit qaffasinnerupput qaarusuullu iluanit imeq kuuttoq aamma qaffasissorujussuulluni. Taamatulli pinngoqqaatinik taakkuninnga annertuumik akoqarnera aamma 1976-mi miseraalluni piiaalinninnermi akoqartigisoq paasineqarsimavoq. Paasissutissanilli tunngavissaqannginneq pissutaalluni 1976-mut naleqqiullugu uumasut misissorneqarsimasut aqerlumik akoqarnerunerat misissuinerimi uani takutinneqarsinnaasimanngilaq.

Taamaattumik pingaarnerusutut naliliinerimi oqaatigisariaqarpoq aatsitassat eqqakkat qaarusummiillu erngup kunnnera Narsap kuanut Narsallu Iluanut sunniutaasinnaasunik takussutissaqanngitsoq, tassa pinngortitap imminik avatangiisinik sunniisimanera tunngavigalugu Kuannersuarni pinngoqqaatit siurnorneqarsinnaasut 1976-mi aamma annertuuneroreersimammata.

Indledning

I 2001 blev der indgået aftale mellem Forsøgscenter Risø og DMU om, at DMU skulle udføre en miljøundersøgelse af, om efterladt malm fra prøvebrydning af uranmalm i Kvanefjeldet havde påvirket dalen og fjordområdet. De nødvendige kemiske analyser udføres dels ved DMU ved atomabsorption, og dels ved Forsøgscenter Risø som råder over et ICP/Massespektrometer.

Feltarbejdet blev udført i perioden 12.-18 .juli 2001 af Gert Asmund (kemiker, DMU) med hjælp af Henning Sørensen (prof.emer., Københavns Universitet), Henning Bohse (geolog, DMU), Tanja Nielsen (kemiker, miljøkoordinator for Nalunaq

1 Feltobservationer

Malmbunkerne

Malmbunkerne lå tydeligt markerede på et fladt område syd for Christiansminde. Der var ikke tegn på ødelæggelse af vegetationen ud over hvad der eventuelt blev ødelagt ved planeringen af området. Der var vegetation helt ind til malmbunkerne, og flere steder kunne man iagttage at der var spiret planter direkte i malmbunkerne. Der var helt tørt omkring bunkerne, så der kunne ikke opsamles gennemsvivende vand. Vegetationen omkring malmbunkerne var for det meste sparsom, nok på grund af de meget tørre omgivelser.

Tippen under minen i Kvanefjeldet

Denne tip, som indeholder ca. 10 000 tons malm var tydelig selv fra lang afstand. Den består af grå bjergarter (diverse varianter af Lujavrit) som fordi de stadig er "nysprængte" adskiller sig fra de omgivende sten. Der var ingen vegetation i tippen, hvilket heller ikke er at forvente, da den hovedsageligt består af store sten uden jord, grus eller sand. Umiddelbart under tippen var der frodig vegetation, som ikke så ud til at have lidt skade. Lidt længere neden for tippen er et område, som tidligere er rapporteret skadet, men vegetationen i dette område var kommet igen. Området manglede pilebuske, som ellers er almindelige på lokaliteten. Det pågældende område (ca 30m x 100m) var meget grønt og så til en vis grad ud som om det var overgødet, med bl.a. trådalger i det gennemsvivende vand. Lignende vegetationstyper kan findes andre steder i dalen, men de dækker ingen steder så stort et område.

Minen

Mineindgangen var forsvarligt lukket med en betonprop med en ståldør. Der løb vand ud fra minen, vurderet til 2 liter per sekund. Vandet var klart, men med et pH på over 10. Det havde (mærkeligt nok) ikke nogen særlig dårlig smag. Der blev taget billeder af ovenstående med tre forskellige kameraer, se bilag 8 for fotos.

2 Prøveindsamling

2.1 Vandprøver

Der indsamledes vandprøver 13. juli og igen 16. juli.

Oversigt over indsamlede 1 liters vandprøver, i alt 14 prøver:

position nord	position vest	pH 13. juli	pH 16. juli	beskrivelse af lokalitet
60°58,073	45°59,394	8,13	7,99	bæk fra Kvanefjelds minen
60°58,195	45°59,662	10,66	10,44	udsvining fra minen ved minen
60°58,035	45°59,553	7,22*	7,15*	naturlig bæk fra kvanefjeldsområdet
60°58,175	45°59,151	6,8*	7,25*	Narsaq Elv oven for Kvanefjeldet
60°58,025	45°59,215	6,98*	7,31*	Narsaq Elv ved Christiansminde
60°57,648	45°59,619	6,9*	7,05*	Narssaq Elv neden for bunkerne
60°57,199	46°01,075	ikke målt	7,95	Kvaneelv, ved vejen

*Måling af pH i dette område i rent vand er usikker. Disse målinger anses ikke for forskellige.

Det mest bemærkelsesværdige er det høje pH, over 10, af det udsivende vand, og at det samme vand efter at have løbet nogle få hundrede meter har et pH på omkring 8. Narssaq Elv har et pH omkring 7, som er vanskeligt at måle nøjagtigt. pH af Narssaq Elv ændrer sig ikke ved passagen af Kvanefjeldet. Bækken som fører det basiske vand fra Kvanefjeldet til Narssaq Elv løber på en strækning af ca 30 meter oven på et mosleje. Mosset er der gået ud. Det samme kan ses andre steder i dalen naturligt, men ikke over så stor en strækning.

2.2 Tang og musling

Fra 5 positioner i bugten Narsap Ilua, hvori Narsaq Elv udmunder, indsamledes ved lavvande tang og blåmusling. Hvert sted indsamledes 20 muslinger, som samme dag blev skåret op med skalpel og sat til afdrypning i 10 minutter. Derefter blev bløddelene udskåret og overført til en polyethylen pose og frosset. Fra de samme positioner indsamledes tangarten *Fucus distichus*, ved to stationer desuden *Fucus vesiculosus*. Skudspidserne blev klippet fra, vasket i rent elvvand, og derefter frosset i en polyethylen pose til brug for analyse. Resten af tangplanten blev kasseret. Alle prøver blev bragt til DMU i Roskilde og anbragt i fryseren på Afdeling for Arktisk Miljø.

Position nord	position vest	St nr	dato	tangart	tang ID Nr	muslingestørrelser, mm	musling ID Nr
60°55,587	46°03,201	1	14/7	vesiculosus?	24648	73 66 57 53 48 49 47 43	24644
				distichus	24646	37 46 42 39 51 47 35 72 54 46 50 42	
60°56,294	46°03,552	2	14/7	distichus	24647	57 55 62 51 56 47 45 44	24645
						45 45 42 47 38 36 38 42 42 40 38 39	
60°55,982	46°02,877	3	15/7	distichus	24654	66 61 56 53 53 51 59 57	24653
						52 52 53 59 53 50 41 59 51 43 49 48	
60°56,161	46°02,814	4	15/7	distichus	24656	66 56 61 60 60 57 60 58	24655
						43 44 42 38 49 44 39 35 35 40 41 37	
60°56,225	46°03,958	5	16/7	vesiculosos	24660	66 66 59 65 54 50 50 68	24662
				distichus	24661	80 53 56 61 49 56 53 50 4 52 49 46	

2.3 Fisk

Efter to dages fiskeri med fiskestang af to personer (Nielsen og Asmund) og en fangst på kun 5 ørreder, besluttedes det at rette henvendelse til Narsaq Komunia for at søge om dispensation for det gældende forbud mod at fiske med garn i Narsap Ilua. Kommuneingeniøren gav denne dispensation øjeblikkeligt, og garn blev sat ved "Den store sten" i Narssap Ilua. Første dag fangedes 4 ørreder, og næste dag en. Der blev yderligere indsamlet 10 stk. af almindelig ulk som reserve. Fiskene blev frosset hele. Alle prøver blev bragt til DMU i Roskilde og anbragt i fryseren på Afdeling for Arktisk Miljø.

Oversigt over indsamlede fisk. Position ca 60°56,29 46°03,55

Art	antal	længde cm	fangstmetode	dato	ID Nr
Ørred	1	18,8	blink-fiskestang	14/7	24649
Ørred	1	11,6	blink-fiskestang	14/7	24650
Ørred	1	42,2	blink-fiskestang	14/7	24652
Ørred	1	31	blink-fiskestang	15/7	24657
Ørred	1	18	blink-fiskestang	15/7	24658
Ørred	5	33,9	garn	16/7- 17/7	24659
		40,5			24663
		41			24664
		39			24665
		22,5			24666
Ørred	1	35	garn	17/7	24659
Almindelig ulk	10		garn	16/7	ikke nummereret endnu

3 Analyseresultater

3.1 Vandprøver

Vandprøver blev analyseret på Forsøgscenter Risø ved hjælp af ICP/MS, fluor dog med selektiv elektrode.. Prøvernes identitet var ukendt for Risø-laboratoriet. Analyseresultaterne er vist i bilag 4. På baggrund af disse konkluderes:

Vandet, der siver ud af minen (ca. 2 liter per sekund): Dette vand er stærkt beriget i næsten alle grundstoffer sammenlignet med Narsaq Elv. Følgende stoffer er mere end 1000 gange højere i udsivningen end i elven: Ba, La, Ce. Følgende stoffer er mere end 100 gange højere i udsivningen end i elven: Mn, Fe, Rb, Y, Zr, Nb, Pr, Nd, Sm, Eu, Gd, Te, Dy, Ho, Er, Tm, Yb, Lu, Th. Følgende grundstoffer er forhøjede men mindre end 100 gange: Be, V, Cr, Co, As, Se, Mo, Cd, F, Sb, Hg, Pb, U.

Stiger koncentrationerne i elven ved passage af minen og malmbunkerne?

De fleste af de undersøgte grundstoffer har samme koncentration ovenfor og nedenfor minen og malmbunkerne. Der er 17 af de målte grundstoffer, der falder ved elvens passage af mine og malmbunker: V, Cr, Mn, Fe, Co, Se, Nb, Ba, Ce, Pr, Sm, Cd, Er, Yb, Lu, Pb, Th.

Grundstof	Hvor mange gange er koncentrationen i elven højere efter minen end før minen og bunkerne.	Hvor mange gange er koncentrationen højere i mine-udsivningen end i elven
F	1,6	12
Be	1,4	41
As	1,7	4
Cd	1,4	5
Mo	1,7	4
Sb	1,7	35
Zr	1,1	351

I ovenstående tabel ses de grundstoffer, der øges mest ved elvens passage af mine og malmbunker. I samme tabel er anført hvor meget højere koncentrationen af disse grundstoffer er i udsivningen end i elven. Når man tager i betragtning, at der løber flere tusinde gange mere vand i elven end i udsivningen kan det konkluderes, at den øgning, der er målt i elven ikke kan skyldes udsivningen fra minen.

Fluor er det grundstof, der har givet de sikreste og nemmest fortolkelige resultater. Det udsivende vand har et fluorindhold på 21 mg/kg, og koncentrationen er 18 mg/kg hvor bækken passerer Christiansminde. Elven ovenfor minen har et indhold på 1,4 mg/kg og 2,2 mg/kg nedenfor minen. Stigningen kan imidlertid ikke tilskrives

udsivningen, da der løber mere end 1000 gange så meget vand i Narsaq elv som i bækken. Prøver taget samme sted, men på to forskellige dage giver samme resultat.

Vandet der løber ud af minegangen i Kvanefjeldet har et beryllium-indhold som er næsten det samme som USA's drikkevandsstandard på 4 µg/l, mens koncentrationen i elven er 50 til 100 gange lavere. Små bække fra Kvanefjeldet er ligeledes beriget i beryllium.

Til sammenligning er også zirkonium nævnt i tabellen. Koncentrationen i elven af zirkonium stiger kun 10% ved elvens passage af mine og malmbunker til trods for at koncentrationen af zirkonium er 351 gange højere i udsivningen end i elven. Dette kunne umiddelbart fortolkes som et bevis for at elvens stigning i de andre grundstoffer der er væsentligt mindre berigede i udsivningen ikke kan forklares ved udsivningen. Men her kan udsivningens høje fluorindhold også forklare at der ikke ses en stor stigning i elven. Det er overvejende sandsynligt, at zirkonium i udsivningen fortrinsvis findes som et fluoridkomplex, som ved fortynding i elven hydrolyseres og udfældes (eventuelt som fosfat).

Konklusionen er altså at det ikke kan påvises at udsivningen påvirkede kemien af Narsaq elv på det tidspunkt hvor undersøgelsen udførtes.

Samtidigt med analyserne af Narsaq Elv analyseredes en prøve fra Kirkespirdalen ved Nanortalik. Narsaq Elv har for næsten alle grundstoffer koncentrationer, der er dobbelt så høje som elven i Kirkespirdalen. Generelt vurderes det, at begge vandløb har lave koncentrationer af alle undersøgte grundstoffer med undtagelse af fluor, hvor koncentrationen er høj i Narsaq Elv.

3.2 Biologiske prøver

Biologiske prøver er på DMU-Arktisk Miljø blevet opløst i salpetersyre ved benyttelse af teflonbomber. Temperaturen holdtes på 150°C i 12 timer. Derefter blev prøverne fortyndet med milli-Q vand og analyseret for Hg, Se og As ved atomabsorption (Asmund og Cleeman 2000) og sendt til Risø for analyse med ICP-MS for de øvrige grundstoffer. Analyseresultaterne er vist i bilag 1-3

I det følgende foretages for hvert grundstof en række sammenligninger. Analyserne af ørreder fra Narsaq sammenlignes med analyser af ørreder fra andre steder i Grønland, og med analyser af en ørred fra Isortoq i Sydgrønland. Denne sidste sammenligning må tages med store forbehold, da analyserne viste at Isortoq ørreden er en stationær ørred (som aldrig vandrer ud i havet) og Narsaq ørrederne er i sagens natur vandrende, da de blev fanget i bugten hvor Narsaq elv udmunder. Desuden er sammenligninger, hvor kun 1 fisk indgår altid usikre.

For tang og musling foretages først en vurdering af om stationen som ligger tæt på udløbet af Narsaq Elv har højere koncentration end stationerne længere væk fra elvudløbet. Hvis denne station er højest, antyder det at elvens indhold af grundstoffer er en betydende kilde

til en øget belastning af bugten med det pågældende grundstof. Desuden sammenlignes koncentrationerne med litteraturværdier publiceret for tang og musling fra uforurenede områder i Grønland (Riget et al. 1994, 1996, 1997, 2000). I disse publikationer findes omregningsfaktorer, som gør det muligt at omregne koncentrationer i *Fucus vesiculosus* til koncentrationer i *Fucus distichus*, samt formler til omregning af koncentrationer fra muslinger af en størrelse til muslinger af en anden størrelse. Disse omregninger benyttes ofte i det følgende.

Endelig sammenlignes koncentrationerne i tang og musling med, hvad der blev fundet i prøver fra Narsaq Ilua i 1976 af deltagerne i Narsaq projektet. Disse resultater er rapporteret af Martin Munk Hansen (1979). Analyserne i Narsaq projektet blev udført ved instrumental neutronaktiverings analyse på Risø. Hvis eventuelt forhøjede koncentrationer er på samme niveau som i 1976 konkluderes det at forhøjelsen ikke skyldes prøvebrydningen i 1982 - 1983, og derfor formodentlig er "naturlig".

De enkelte analyseresultater ses i bilag 1-3. Hvor intet andet er anført er koncentrationerne angivet som µg/kg på tørvægtsbasis.

Kviksølv

Kviksølvkoncentrationen i ørredlever ved Narsaq ligger inden for de niveauer, der er observeret andre steder i Grønland. Det er interessant at referencefisken fra Isortoq har betydeligt højere kviksølvindhold end fiskene fra Narsaq. Da den også har meget lavere arsenindhold er det fordi Isortoq fiskene er rene ferskvandsfisk, medens Narsaq fiskene er af den type, der lever både i ferskvand og i saltvand. Dette er nærmere beskrevet af Riget et al. (2000).

Kviksølvkoncentrationen i blåmuslinger ligger mellem 66 og 110 µg/kg, i middel 86, hvilket svarer nøje til hvad der af AMAP er fundet i Sydgrønland. Muslingerne indsamlet midt i elvens udløbsområde har ikke højere kviksølvkoncentrationer end de øvrige stationer. Muslinger fra Nanortalik området har et kviksølvindhold på 111µg/kg på tørvægtsbasis. Muslinger har altså et kviksølvindhold på samme niveau som fastlagt af AMAP for uforurenede områder i Sydgrønland.

I 1976 fandt Narsaq projektet 98 µg/kg i middel af 15 stationer i Narsaq Bugt. Riget et al (1996) finder et baggrundsniveau for Hg i musling på 78 µg/kg. Resultaterne er sammenfattet i nedenstående tabel.

Hg i blåmusling µg/kg tørvægtsbasis	middel	range
Narsap Ilua 2001	86	66 – 116
AMAP (antaget tørstofprocent på 15)	111	91 - 117
Nuuk 1980 til 1982	78	57 – 97
Narsaq projekt 1976	98	55 - 168

Kviksølv i tang fra Narssap Ilua er meget lavt (5-20 µg/kg). Der er ikke fundet datamateriale velegnet til sammenligning. Tang anses tilsyneladende ikke som velegnet til monitoring for kviksølv.

Det konkluderes, at der ikke er forhøjede kviksølvkoncentrationer i Narsap Ilua.

Arsen

Arsenindholdet i ørredlever fra Narsap Ilua er fra 460 til 3830 µg/kg på tørvægtsbasis. Dette er et lavt niveau for marine organismer, idet arsenindholdet i fisk og fiskeprodukter i gennemsnit er 3300 µg/kg på vådvægtsbasis (Larsen 1993). Arsenindholdet i tang og musling er ikke højere ved st 4 midt i elvudløber end ved de andre stationer i Narsap Ilua. Arsenindholdet i tang ligger i middel på 36982 µg/kg, hvilket er meget tæt på hvad Bohn (1975) rapporterede fra Uummanaq området (35200 til 35800 µg/kg), men lidt højere end rapporteret fra Godthåbsfjord området (25100 til 30700, Riget et al. 1994). Narsaq projektet fandt i 1976 som middel af 10 stationer 35 100 µg/kg (Hansen 1979). I blåmusling fra Uummannaq fandt Bohn (1975) mellem 14100 og 16700 µg/kg. Riget et al. (1994) fandt mellem 9790 og 16100 i Godthåbsfjorden. I middel er blåmuslingerne fra Narssap Ilua på 17163. Altså meget tæt på normalområdet, men dog ret højt. Resultaterne for de forskellige områder i Grønland er sammenfattet nedenfor

Arsen µg/kg tørvægtsbasis	tang distichus	tang vesiculosus	blåmusling
Dyrnæs bugt 2001	40734	26668	17163
Nuuk ca. 1980	33600	28500	12960
Uummannaq 1975	41280	35500	15400
Narsaq projektet 1976	40813	35100	11300

Det konkluderes, at arsenindholdet i biologisk materiale fra Narsap Ilua ligger på samme niveau som i andre områder i Grønland, og at der således ikke er forhøjede arsenkoncentrationer i Narsap Ilua.

Selen

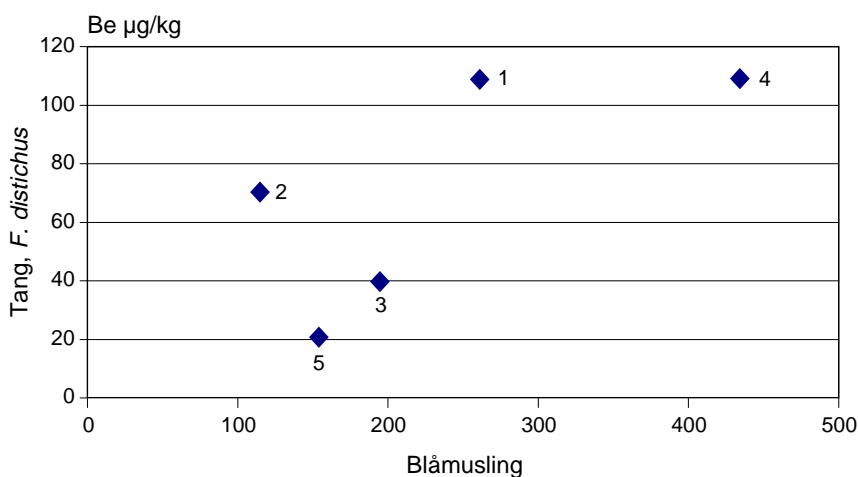
Selenkoncentrationen i Narssaq ørredernes lever er i gennemsnit 1366 µg/kg, hvilket er ca. 3 gange lavere end selenindholdet i Isortoq referencefisken. Det gennemsnitlige selenindhold i lever fra grønlandske marine fisk varierer fra 900 til 7800 µg/kg (Dietz et al. 1997). Narssaq ørrederne er altså indenfor tidligere rapporterede værdier for marine fisk i Grønland hvad angår selen. Selen i blåmusling er bestemt af AMAP til mellem 500 og 1380 µg/kg på vådvægtsbasis. Omregnes Narssaq prøverne til vådvægtsbasis fås i gennemsnit 590 µg/kg, altså i den lave ende af det forventede interval. Selenindholdet i tang er så lavt, at der ikke kan drages nogen sikre konklusioner om det.

Det konkluderes, at selenindholdet i biologisk materiale fra Narsap Ilua ligger på samme niveau som i andre områder i Grønland, og at der således ikke er forhøjede selenkoncentrationer i Narsap Ilua.

Beryllium

Beryllium er et grundstof man kunne forvente forureningsproblemer med, da Kvanefjeldsbjergarterne er stærkt berigede med dette grundstof. En række berylliumminerale har deres typelokalitet i Narssaq dalen. Ørrederne har dog næsten alle et berylliumindhold under detektionsgrænsen på 1.8 µg/kg. Der kan ses en svag påvirkning af musling med beryllium, da muslingeprøven indsamlet lige ved elvens udløb har højere indhold af Be end resten af prøverne, som det ses af følgende diagram, hvori st 4 er stationen ved elvens udløb. St 5 er stationen længst fra elvens udløb. Diagrammet antyder noget i retning af en fordobling af Be-belastningen af blåmusling som følge af elvens påvirkning. Forhøjelsen ses dog kun ved selve elvudløbet og ikke i andre områder af Narsap Ilua. For tang er der ikke en geografisk variation, der antyder en påvirkning med Be.

Det konkluderes, at der findes en meget lokal forhøjelse af berylliumkoncentrationen i blåmusling i Narsap Ilua.

Figur 1. Middelkoncentration af Be µg/kg tørvægt i tang og musling.

Vanadium

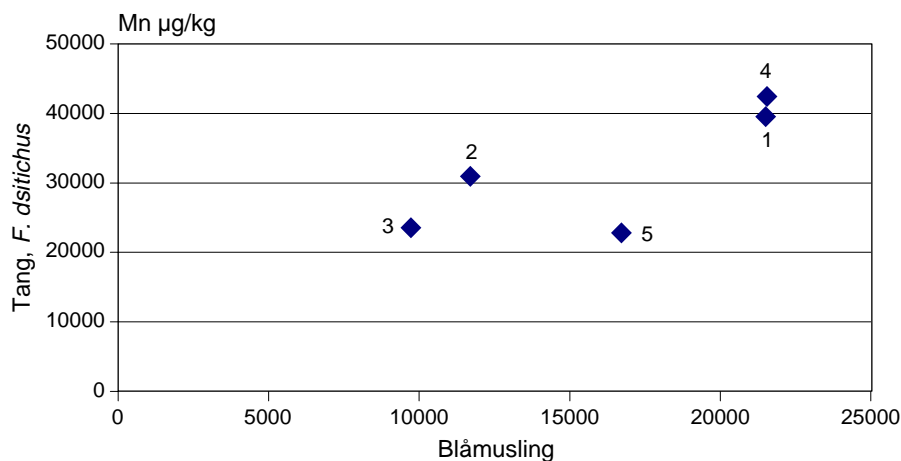
Der er ingen tendens til at tang og muslingeprøverne samlet tæt ved elvudløbet har højere vanadiumkoncentration end i andre områder af Narssaq Ilua, og middelværdien af vanadium i Narssaq ørrederne er lavere end koncentrationen i reference ørreden fra Isortoq. Der er således ikke tegn på, at der er forhøjede vanadiumkoncentrationer i Narsap Ilua.

Krom

Der er ingen tendens til at tang og muslingeprøverne samlet tæt ved elvudløbet er højere end de øvrige prøver, og middelværdien af chrom i Narssaq ørrederne er lavere end koncentrationen i reference ørreden fra Isortoq. Gennemsnitsniveauet i Narssaq muslinger er 696 µg/kg medens baseline levels for Grønland er 1330 (range 727 til 19609, Riget et al. 1996). Også i tang fra Narssaq er koncentrationen lavere (224 µg/kg) end det publicerede baseline niveau på 500 til 1000 (Riget et al. 1997). Der er således ikke tegn på, at der er forhøjede kromkoncentrationer i Narsap Ilua.

Mangan

Ørrederne ved Narsaq har i middel 403 µg/kg, mens referencefisken fra Isortoq har 327 µg/kg. For tang og musling er der ikke en geografisk variation, der antyder en påvirkning af Mn niveauet i Narsap Ilua, se figur 2. Desuden er Mn værdierne i tang og musling på samme niveau som fundet ved baseline undersøgelsen i 1976. Der er således ikke tegn på, at der er forhøjede mangankoncentrationer i Narsap Ilua.

Figur 2. Middelkoncentration af Mn µg/kg tørvægt i tang og musling.

Kobolt og nikkel

Ørredernes gennemsnitsværdier af disse beslægtede elementer er lavere ved Narsaq end ved Isortoq. I tang og musling er der ikke højere Co og Ni værdier ved elvudløbet end ved de øvrige stationer i Narsap Ilua. Baseline level for Co i tang ved Nuuk er 500 til 800 µg/kg (Riget et al. 1996), mens det er 521 ved Narsaq. De tilsvarende tal for musling er 512 ved Nuuk (range 382 til 629) og 687 ved Narsaq, det er næsten inden for range.

Det konkluderes at der ikke er nogen belastning ud over det sædvanlige af disse elementer ved Narsaq.

Zink

Narsaq ørrederne har en middelværdi på 30000 µg/kg. Ved Isortoq er middelværdien 19000, hvilket er lavere, men indenfor den "range" der er fundet ved Narsaq. Zink i musling er 68243 i middel for alle stationer i Narsap Ilua, mens baseline værdien ved Nuuk er 92500 (range 66700 til 117000, Riget et al. 1996). Zinkkoncentrationen i muslingerne fra Narsap Ilua ligger altså indenfor baseline niveauerne. I tang midt i elvudløbet er zinkkoncentrationen 92000, mens gennemsnittet for de fire andre stationer er 36639 (stdafv 3604). Det er altså signifikant højere zinkkoncentration (ca. 3 gange) ved elvudløbet. Baseline niveauet for *Fucus vesiculosus* ved Nuuk er 7200 til 10200, mens det i Narsap Ilua er 30519 (stdafv 7274) (gennemsnit af station 1 og 5). Narsaq-projektet fandt zinkkoncentrationer i *Fucus vesiculosus* i Narsap Ilua på i middel 58154 (stdafv 21500) i 1974 til 1976. Den klare forhøjelse, der fandtes i 2001 fandtes altså også i 1976, og kan derfor ikke tilskrives brydningsaktiviteterne i 1979 og 1980. Resultaterne for

de forskellige områder og år er sammenfattet i nedenstående oversigt.

Zink µg/kg	Tang F. distichus uden st 4	Tang F. distichus midt i elvudløb	Tang F. vesiculosus	Blåmusling
Narsap Ilua 2001	36 639	92 369	30 519	68 243
Base-line Nuuk 1980-82	8 270		8 205	92 500
Narsap Ilua 1976	58 296*		58 154	97 473

* beregnet

Det kan således sammenfattes, at der i ørred og blåmuslinger ikke er fundet forhøjede zinkværdier ved Narsaq, mens zinkniveauet i tang er forhøjet ca. 3 gange. Denne forhøjelse fandtes imidlertid også i 1976, før prøvebrydningen fandt sted.

Rubidium

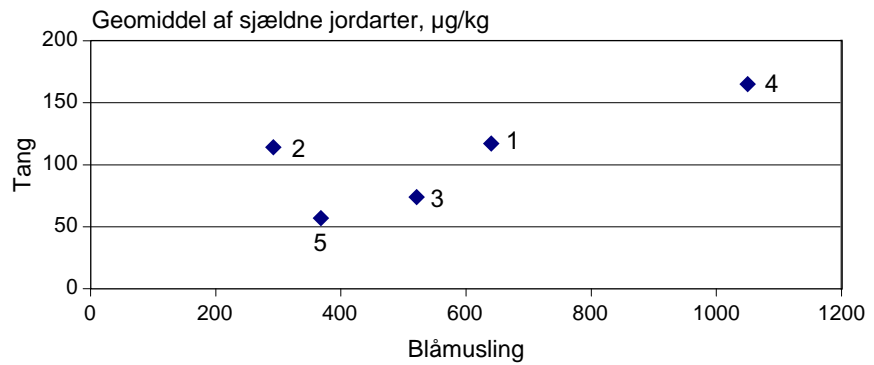
Rubidiumindholdet i ørredlever fra Narsaq er klart lavere, 9310 µg/kg (stdafv 5679) end ved Isortoq, 48025. I tang og musling er rubidiumkoncentrationen ikke højere ved elvudløbet end ved de andre stationer i Narsap Ilua. I blåmusling ved Narsaq er koncentrationen 7559, medens baseline ved Nuuk er 6 670 (range 50640 til 7610, Riget et al. 1994). I tang (*Fucus distichus*) ved Narsaq er middelkoncentrationen 19000 (stdafv 4700), mens baseline niveauet ved Nuuk angives til mellem 10000 og 16000 (Riget et al 1994). Altså en svag og slet ikke signifikant forhøjelse ved Narsaq. Det konkluderes at der ikke er nogen belastning ud over det sædvanlige af rubidium ved Narsaq.

3.3 Sjældne jordarter

Følgende "sjældne jordarter" er analyseret: Yttrium, lanthan, cerium, praseodym, neodym, samarium, europium, gadolinium, terbium, dysprosium, holmium, erbium, thulium, ytterbium, og lutesium. Disse grundstoffer er kemisk set meget ens, og de følges som hovedregel ad i både uorganiske og organiske medier. De konklusioner, der gælder for en af disse stoffer gælder derfor som regel også for de andre. Bjergarterne ved Kvanefjeldet er beriget med disse stoffer, og en vis påvirkning af ørreder, tang og musling i Narsaq bugt kan derfor forventes.

Ørredanalyserne for sjældne jordarter er alt for varierende til at kunne bruges i denne sammenhæng. Forskellen i koncentrationen af de enkelte grundstoffer varierer med mere end en faktor 100 for samme grundstof imellem de forskellige individer. Referenceørreden fra Isortoq ligger inde i dette store variationsområde.

For tang og musling er den geometrisk middelværdi af koncentrationen af sjældne jordarter beregnet og vist i figur 3.

Figur 3. Geomiddelværdi af alle sjældne jordarter i tang og musling

Det ses at der er en vis sammenhæng mellem koncentrationen i tang og musling, og at station 4 midt i elvens udløb har den højeste, samt at station 5, som ligger længst væk, har den laveste. Disse beregninger viser altså at tang og musling må anses som forhøjet i sjældne jordarter som følge af tilførsel af stofferne med Narsaq Elv.

I nedenstående tabel beregnes den geometriske middelværdi af cerium, lanthan og europium, som er de stoffer der analyseredes ved Narsaq i 1976, i baseline studiet ved Nuuk i 1980 til 1982 og i denne undersøgelse.

Niveauet i muslingerne ved Narsaq ligger i 2001 som det ses tydeligt over "baseline level", men på samme niveau som i 1976. I tang ligger niveauet i Narsap Ilua ikke over "base-line". Kun st 4, midt i elvudløbet ligger væsentligt højere end baseline mens st 3 og 5 ligger lavere. Niveauet i 2001 ligger på det samme som i 1976.

I tang og musling er niveauet af de sjældne jordarter i 2001 altså det samme som i 1976, og niveauet i Narsap Ilua er forhøjet, især i musling, som følge af de stoffer der tilføres med Narsaq Elv.

Zirkonium og niobium

Disse to grundstoffer findes forhøjet i de bjergarter der findes i og omkring Kvanefjeldet. De følges som regel ad i naturen selv om de tilsyneladende ikke er udpræget ens i kemiske egenskaber.

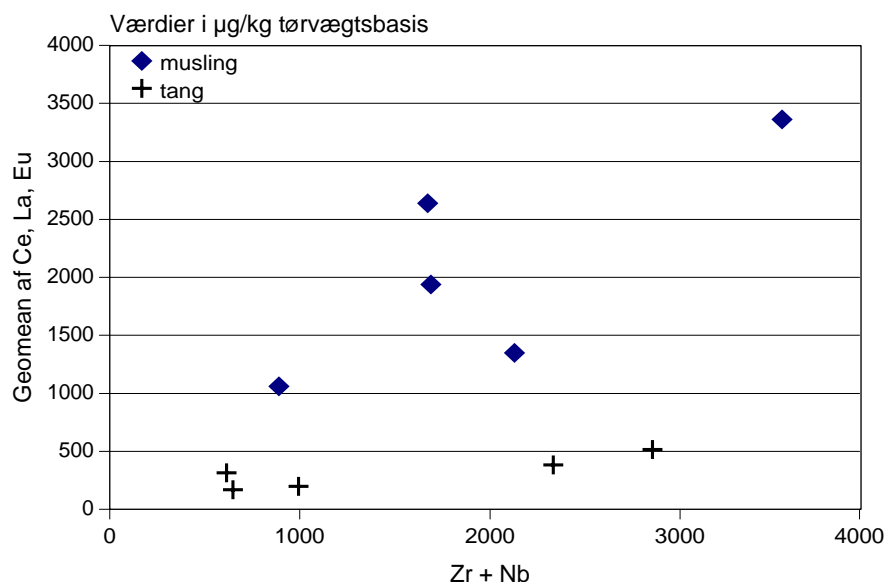
Analyseresultaterne for ørred fra Narsaq er meget varierende med en faktor 50 mellem højeste og laveste fisk. Isortoq ørreden ligger inden for dette variationsområde. Der er ikke fundet nogen referenceværdier for disse to grundstoffer i tang og musling, så vurderingerne bygger alene på fordelingen mellem de 5 stationer i 2001.

Geomiddelværdi af Ce, La og Eu µg/kg	blåmusling	tang, <i>F. distichus</i>	reference
Narsap Ilua st1, 2001	2637	313	
Narsap Ilua st2, 2001	1060	384	
Narsap Ilua st3, 2001	1938	199	
Narsap Ilua st4, 2001	3361	517	
Narsap Ilua st5, 2001	1350	170	
Narsap Ilua, 1976	1805 (range 322-5593)	453 (range 125-681)	Hansen, 1979
Nuuk 1980-82	720	317	Riget et al. 1994, 1996

Sum af Zr og Nb $\mu\text{g}/\text{kg}$ tørvægtsbasis	Blåmusling	Tang, <i>F. distichus</i>
st1	1672	615
st2	891	2333
st3	1690	993
st4	3537	2856
st5	2130	648

Det ses, at de højeste koncentrationer findes ved elvudløbet (st. 4), hvor værdierne er 2-4 gange højere end ved de ydre stationer i Narsaq Ilua, hvilket viser, at der sker en forøget tilførsel af zirkonium og niobium med Narsaq Elv.

I figur 4 er koncentrationen af sjældne jordarter plottet mod summen af zirkonium og niobium. Der ses at være god proportionalitet mellem de to typer af grundstoffer, men denne proportionalitet er ikke den samme for tang og musling. Denne proportionalitet tyder således på, at de konklusioner, der kunne drages om sjældne jordarter også gælder for zirkonium og niobium.

Figur 4. Koncentrationen af sjældne jordarter plottet mod koncentrationen af Zr + Nb for både tang og musling

Det konkluderes, at zirkonium og niobium er forhøjet i tang og musling fra de stoffer, der føres ud med Narsaq elv, men den påvirkning vurderes ud fra ligheden med de sjældne jordarter at være naturlig og således også at have været tilstede før prøvebrydningen i 1982-1983.

Cadmium

Cadmiumanalyserne af ørred lever er vanskelige at fortolke. Isortoq ørreden og 7 af Narsaq ørrederne viste cadmiumkoncentrationer under $2 \mu\text{g}/\text{kg}$, mens 4 andre Narsaq ørreder havde 3,6-32-49- og $74 \mu\text{g}/\text{kg}$. Ørredanalyserne vil ikke indgå i vurderingerne. Desuden er det lave Cd niveau muligvis ikke egnet til ICP/MS analyser.

Cd µg/kg tørvægt	Tang, F. distichus	Tang, F. vesiculosus	Blåmusling	Reference
Narsap Ilua	882	264	2708	
Nuuk	1348	1275		Riget et al 1994
Nuuk			2380	Riget et al 1996
			range 1632 - 3182	
Qeqertarsuaq			3000*	Riget et al 1997

* Beregnet som 5-6 cm musling med tørstof indhold på 20 %, Riget et al 1997

For tang og musling gælder at Cd ikke er forhøjet ved stationen midt i elvudløbet. Overraskende nok er station 5, længst væk, den station, der har højest cadmium både i musling og tang. En lignende fordeling er tidligere blevet observeret i Grønland. Ved Maarmorilik og i Godthåbsfjorden fandtes ligeledes at de mest oceaniske stationer havde det højeste cadmium niveau (Riget et al. 1994) I den følgende tabel sammenlignes gennemsnitskoncentrationen i Dyrnæs bugt med baseline niveauer fra Grønland

De forhold at Cd koncentrationen i muslingerne fra Narsap Ilua er på baseline niveau, at niveauet i tang er tydeligt lavere end baseline, og at der ikke er nogen berigning ved elvudløbet sammenlignet med de øvrige stationer, må tolkes således, at der ikke er nogen forhøjet cadmiumbelastning i Narsap Ilua.

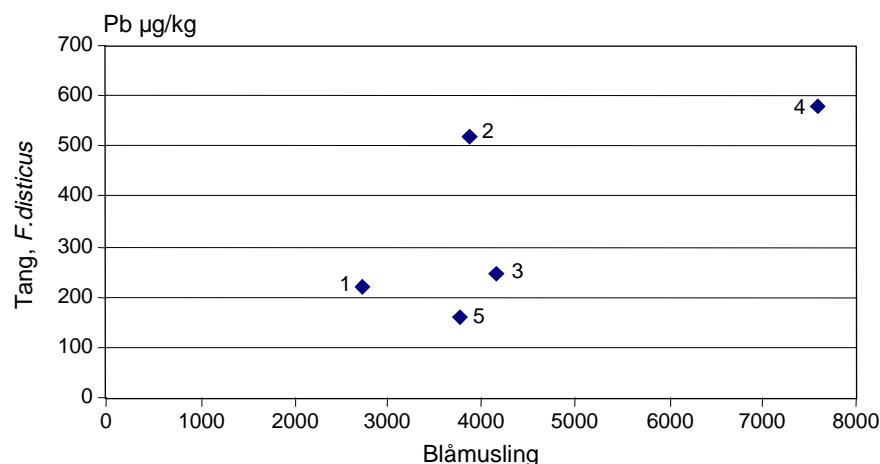
Antimon

Der er ikke fundet nogen information om baseline niveauer for antimon. Da der ikke er nogen forhøjelser af antimon ved stationen midt i elvudløbet sammenlignet med de øvrige stationer i Narsap Ilua, kan det konkluderes at der ikke er noget der tyder på en forøget påvirkning af Narsap Ilua med antimon.

Bly

Bly findes noget forhøjet i bjergarterne i og omkring Kvanefjeldet, bl.a. som henfaldsprodukt fra de radioaktive grundstoffer uran og thorium.. Blyindholdet i lever af ørreder fra Narsap Ilua er i middel 125 µg/kg på tørvægtsbasis. Dette er et forholdsvist højt niveau for fiskelever. F.eks finder AMAP (Riget et al 1997) 23µg/kg på tørvægtsbasis for ulkelever fra Nanortalik og 24µg/kg ved Scoresbysund. Der er dog grund til at tage de 125µg/kg med al mulig forbehold. Dels gav en dobbeltanalyse af referenceørreden 445 og 80 µg/kg, og dels gav alle certificerede referencematerialer blyresultater der var højere end certifikaterne. Blyanalyserne på ørredlever fra Narsaq er derfor for usikre til at drage konklusioner. Generelt er niveauet dog lavt.

Fordelingen af bly i tang og musling mellem stationerne i Narsap Ilua viser, at koncentrationen i både tang og musling er højere ved st. 4 midt i elvudløbet end de øvrige stationer og lavest ved st 1 og 5, som er de stationer der ligger længst fra elvudløbet. Fordelingen antyder altså en klar blybelastning af Narsap Ilua som følge en forøget tilførsel af bly med narsaq Elv.

Figur 5. Middelkoncentration af Pb $\mu\text{g}/\text{kg}$ tørvægt i tang og musling

I nedenstående tabel sammenlignes blykoncentrationen tang og blåmusling fra Narsap Ilua med baseline værdier fra andre områder i Grønland.

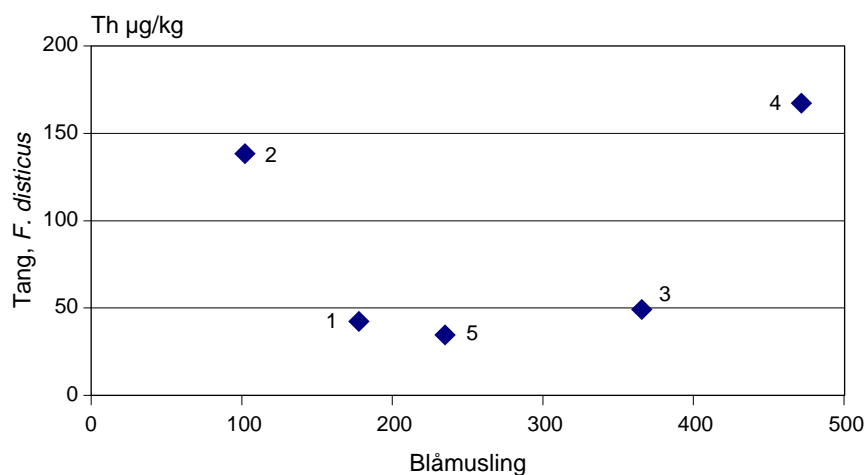
Baseline niveauet for bly i tang er meget usikkert bestemt, men de fundne værdier ved Narsaq ligger inden for de målte baseline koncentrationer. Blykoncentrationen i blåmuslinger er derimod tydeligt forhøjet i Narsap Ilua med en faktor 2-5. Der findes ikke data, som kan belyse, om denne påvirkning også eksisterede før prøvebrydningen i 1982-1983. Det anses imidlertid for mest sandsynligt, at dette har været tilfældet, da det er tilfældet for andre grundstoffer, hvor der er fundet en forhøjet tilførsel med Narsaq Elv. Et studie af sedimenterne i Narsap Ilua vil formodentlig kunne afklare om blybelastningen (og belastningen med andre grundstoffer) fra Narsaq Elv er øget siden 1982.

Thorium

Thoriumanalyserne af ørredlever varierer med mere end en faktor 100. Isortoq ørreden ligger inden for dette variationsområde. Ørredanalyserne kan derfor ikke anvendes til at drage nogen konklusioner om Th belastningen i Narsap Ilua og Narsaq Elv. Fordelingen af Thorium i tang og musling fremgår af figur 6.

Fordelingen viser, at tang og især musling ved elvudløbet (st 4) er mere belastet end de øvrige stationer, men der er ikke så god overensstemmelse mellem tang og musling som for flere andre grundstoffer. I nedenstående tabel er Th koncentrationen i tang i musling sammenlignet med baseline værdier fra andre områder i Grønland og med værdier fra Narsaq projektet i 1976.

μg bly/kg på tørvægtsbasis	Tang <i>F. distichus</i>	Tang <i>F. vesiculosus</i>	Blåmusling	Reference
Narsap Ilua st 4	581		7598	
Narsap Ilua uden st.4	267	156	3632	
Nuuk	383 (range 100-1200)		1730 (range 888-2500)	Riget et al. 1994, 1996
Nanortalik			635	Riget et al 1997

Figur 6. Middelkoncentration af Th $\mu\text{g}/\text{kg}$ tørvægt i tang og musling

Th $\mu\text{g}/\text{kg}$ på tørvægtsbasis	Tang <i>F. distichus</i>	Tang <i>F. vesiculosus</i>	Blåmusling	
			middel	range
Narsap Ilua 2001	78	32	270	102 - 472
Baseline Nuuk. Riget et al 1994, 1996	48	36	86,2*	37 * - 134*
Narsap Ilua 1976	72	53 (range 27-93)	248	64 - 610

* for 3 cm muslinger, lavere for større muslinger som her

Baseline niveauet for Th i tang er fastlagt meget usikkert, da der var en faktor 4 mellem værdien for laveste og højeste station i undersøgelsen. De foreliggende tal tyder imidlertid ikke på nogen berigelse af Th i tang i Narsap Ilua i forhold til baseline for Grønland. Muslingeanalyserne viser derimod en klar forhøjelse af Th i Narsap Ilua. Baselineværdien er 86,2 for 3 cm muslinger og kan beregnes til 63,5 for 6 cm muslinger. Middelværdien for Narsap Ilua er ca 4 gange højere. Thoriumanalyserne udført 25 år tidligere som del af Narsaq projektet viser værdier, som er tæt på, hvad der fandtes i 2001. Narsaq projektets "range" er større, men det skyldes at der var flere stationer i Narsaq projektet.

Det konkluderes, at der i ørred og tang ikke er påvist nogen berigelse med Th, mens Th koncentrationen i blåmusling er tydeligt forhøjet i forhold til baseline, men på samme niveau som i 1976 før prøvebrydningen.

Uran

Ørredanalyserne antyder en berigelse i uran. Dobbeltanalysen af ørreden fra Isortoq gav $<0,02 \mu\text{g}/\text{kg}$ og $0,02$, mens 4 ørreder ud af 10 fra Narsaq havde over $1 \mu\text{g}/\text{kg}$. Men datagrundlaget er for spinkelt til at drage yderligere konklusioner. Der er ikke nogen væsentlig forskel i urankoncentrationen i tang og musling mellem de 5 stationer, specielt er station 4 i elvudløbet ikke, som for mange af de andre grundstoffer, højere end de øvrige stationer. Fordelingen mellem stationer giver altså ikke anledning til at formode at Narsaq elv tilfører fjorden målelige mængder af uran.

4 Sammenfatning og konklusion

Vegetationen omkring malmbunker og sten-tip har kun i begrænset omfang taget skade, og ny vegetation var ved at spire op i bunkerne.

I den følgende tabel sammenfattes resultaterne for grundstofniveauerne i Narssap Ilua og Narsaq Elv.

	Antal gange højere i mine-udsivning end i elven		Stiger 50% i elven ved Christiansminde	Ørred er forhøjet	St 4 er højere end andre stationer		Narsap Ilua højere end baggrund		Narsap Ilua højere end i 1976	
	>1000	>100			Tang	Musl.	Tang	Musl.	Tang	Musl.
Hg				-	-	-	-	-	-	-
As			+	-	-	-	-	-	-	-
Se				-	?	-	?	-	?	-
Be			+	?	-	+				
Cr				-	-	-	-	-	-	-
Mn		+		-	-	-	-	-	-	-
Co+Ni				-	-	-	-	-	-	-
Zn				(+)	+	-	+	-	-	-
Rb		+		-	-	-	(+)	-		
Sj.Jordarter	+	+		?	+	+	-	+	-	-
Zr+Nb		+		?	+	+				
Cd			+	?	-	-	-	-		
Sb			+	?	-	-				
Pb				(+?)	+	+	-	+		
Th		+		?	+	+	-	+	-	-
U				(+?)	-	-				
Ba	+									
Mo			+							
Fe		+								
F			+							

+	Forhøjelse påvist
-	Data viser ingen forhøjelse
blank	for tang, musling og ørred: Ingen data. For vand: Mindre end 100 ganges forhøjelse i udsivning fra minen.
?	Data kan ikke forolkes, ofte meget lave koncentrationer
(+)	Forhøjelsen er meget lille
(+?)	Forhøjelsen er meget lille og tvivlsomt påvist.

Af de mange grundstoffer, der er undersøgt er det kun 'Sjældne jordarter', zirkonium og niobium samt thorium, der viser forhøjelser i forhold til baggrundsværdier og samtidigt er stærkt forhøjede i udsivningen fra minen. Undersøgelsen i 2001 viser, at denne forhøjelse også fandtes i 1976, før prøvebrydningen, for Zr og Nb's vedkommende på en indirekte måde. Bly viser ingen forhøjelse i vandprøverne, men niveauet er tydelig forøget i musling. Det kan ikke afgøres, om det også var tilfældet før prøvebrydningen, men det anses for sandsynligt.

Beryllium stiger i elven efter passagen af malmbunkerne og er måske forhøjet i musling, men datagrundlaget er spinkelt. Mangan er svagt forhøjet i det udsivende vand fra minen, men ikke forhøjet i tang og musling. Zink er forhøjet i tang

Alle fundne forhøjelser kunne også observeres i 1976, kun forhøjelsen i bly kunne ikke vises også at eksistere i 1976 på grund af manglende data.

Hovedkonklusionen er derfor, at malmbunkerne og udsivningen fra minen ikke har tilført målelige ændringer af områdets belastning med grundstoffer, som findes i områdets bjergarter, og som i visse tilfælde naturligt har medført en forøget tilførsel af nogle grundstoffer med Narsaq Elv til Narsap Ilua.

Referencer

Asmund, G. og Cleemann, M. 2000. Analytical methods, quality assurance and quality control used in the Greenland AMAP programme. *The Science of the Total Environment* , 245: 203-221.

Bohn, A. 1975. Arsenic in marine organisms from West Greenland. *Mar. Pollut. Bull.* 6: 87-89.

Hansen, M.M. 1979. "The Narssaq Project" MARINE BIOLOGY Preliminary Report May 1979.

Data rapport i DMU's arkiver.

Huusfeldt Larsen, E. H. 1993. Arsenic speciation . Development of analytical methods and their application to biological samples and food. Ph. D Thesis. National Food Agency of Denmark, Søborg, Denmark. 116 s.

Riget, F., Johansen, P. og Asmund, G. 1994. Naturlig variation af stofkoncentrationer i tre tangarter indsamlet i Godthåbsfjorden. Grønlands Miljøundersøgelser. Teknisk rapport.100 s.

Riget, F., Johansen, P. og Asmund, G. 1996. Influence of Length on Element Concentrations in Blue Mussels (*Mytilus edulis*). *Mar. Poll. Bull.* 32: 745-751.

Riget, F., Dietz, R., Johansen, P. og Asmund, G. 1997. Heavy Metals in the Greenland Marine Environment. AMAP Results 1994 and 1995. I: Aarkrog, A., Aastrup, P., Asmund, G., Bjerregaard, P., Boertmann, D., Carlsen, L., Christensen, J., Cleemann, M., Dietz, R., Fromberg, A., Storr-Hansen, E., Heidam, N.Z., Johansen, P., Larsen, H., Paulsen, G.B., Petersen, H., Pilegaard, K., Poulsen, M.E., Pritzl, G., Riget, F., Skov, H., Spliid, H., Weihe, P. og Wählin, P.: AMAP Greenland 1994-1996. Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP). Danish Environmental Protection Agency. - Environmental Project 356: 351-407.

Riget, F., Johansen, P. og Asmund, G. 1997. Baseline Levels and Natural Variability of Elements in Three Seaweed Species from West Greenland. *Mar. Poll. Bull.* 34: 171-176.

Riget, F., Asmund, G. og Aastrup, P. 2000. Mercury in Arctic char (*Salvelinus alpinus*) populations from Greenland. *The Science of the Total Environment* 245: 161-172.

Bilag 1 Resultat af muslingeprøver

Sted	1 Narssaq Farm		2 Den store sten		3 Det grønne hus		4 Midt i elvudløb		5 længere ude end store sten	
ID No	24644	24644	24645	24645	24653	24653	24655	24655	24662	24662
Lab. No	5424	5425	5426	5427	5428	5429	5430	5431	5432	5433
Indvejning (g)	0.4363	0.4223	0.4027	0.4062	0.4574	0.41	0.3957	0.3835	0.4275	0.3766
Digest (g)	25.13	25.06	26.51	25.1	25.28	25.16	25.12	25.33	25.41	25.51
Tørstof (%)	14.06	14.06	15.26	15.26	14.45	14.45	12.28	12.28	13.92	13.92

Resultater i mikrogram per kilogram på tørvægtbasis

Hg	92	88	66	77	70	71	86	87	116	110
Se	4322	4386	3603	4020	3210	3313	4864	4881	4957	4925
Be	267	255	115	114	189	201	455	413	144	165
V	2011	2179	782	757	680	707	1054	964	1071	1047
Cr	1297	1366	409	456	512	418	606	488	652	754
Mn	21143	21878	11721	11677	9205	10253	22539	20564	16443	17000
Co	845	877	523	534	464	519	707	647	877	873
Ni	2598	2556	769	822	858	1276	989	911	1190	1122
Zn	41797	74227	75847	75394	56898	54249	102765	50483	77306	73461
As	18020	18640	15111	17460	16460	16450	17230	17190	17670	17400
Rb	8241	7935	7194	180373	6659	6876	7964	7794	7646	7727
Y	5066	4811	2625	2583	4532	4677	10202	9838	2963	2961
Zr	1093	1062	646	738	991	1423	2146	2383	1390	1674
Nb	634	554	206	192	382	584	1501	1043	560	636
Mo	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000	< 1000
Cd	2776	2650	1978	1956	1900	1881	2865	2702	4144	4236
Sb	36.2	24.9	26.1	23.5	12.7	18.4	23.8	17.2	18.7	< 16
La	9232	16745	5389	5393	12003	11517	26111	11990	6460	6329
Ce	6302	11384	4131	4002	8156	7586	14989	6940	5756	5709
Pr	1526	2762	878	759	1830	1809	4149	1891	1092	1045
Nd	4827	8910	2678	2711	5924	5619	13390	6284	3518	3405
Sm	664	1312	387	308	737	691	1936	917	521	425
Eu	182	153	71	40	63	97	202	172	68	66
Gd	2882	2825	905	912	1791	1762	4295	4136	1130	1128
Tb	213	207	83	80	154	141	357	351	91	100
Dy	502	486	243	244	419	409	907	885	317	312
Ho	100	94	53	53	83	81	196	189	65	68
Er	389	382	183	191	306	318	745	671	221	239
Tm	28	27	18	16	28	26	61	52	22	22
Yb	156	155	103	95	141	150	317	301	121	120
Lu	22.4	22.5	13.9	13.6	20.2	20.3	50.0	46.0	18.7	17.5
Pb	2762	2687	3809	3959	4206	4105	7808	7389	3793	3735
Th	179	177	99	106	489	242	502	442	221	250
U	269	267	229	243	431	369	360	373	208	213

Bilag 2 Analyseresultater for tang

Sted	1 Narssaq Farm					2 Den store sten		3 Det grønne hus		4 Midt i elv-udløb		5 længere ude end store sten				
Art	1 distichus		1 vesiculosus			2 distichus		3 distichus		4 distichus		5 Vesiculosus		5 distichus		
ID No	24646	24646	24646	24648	24648	24647	24647	24654	24654	24656	24656	24660	24660	24661	24661	24661
Lab No	5434	5443	5444	5436	5446	5435	5445	5437	5447	5438	5448	5439	5449	5440	5441	5450
indv.	0.4142	0.3920	0.4088	0.5051	0.4145	0.4233	0.4065	0.3991	0.3797	0.3838	0.3819	0.4785	0.3917	0.4110	0.4077	0.3896
digest	25.07	25.23	25.22	25.59	25.31	25.07	25.13	25.31	25.56	25.20	25.30	25.03	25.03	25.75	25.42	25.54
tørstof %	11.97	11.97	11.97	18.05	18.05	17.17	17.17	14.81	14.81	15.58	15.58	20.48	20.48	11.70	11.70	11.70

Resultater i mikrogram per kilogram på tørvægtbasis

Hg	7	5	5	13	13	7	7	6	5	5	5	10	20	6	9	8
Se	6	15	6	11	2	32	21	34	7	35	13	26	12	40	36	17
As	49510	44840	42530	12640	21940	37980	40230	31400	38920	41750	40660	34680	37410	45020	35230	
Be	111	109	106	54	55	66	74	36	43	108	110	4	5	22	21	19
V	296	273	256	849	1065	398	427	347	398	373	368	228	186	320	317	246
Cr	224	186	155	201	296	222	198	94	183	162	165	150	240	420	379	309
Mn	39949	38333	40331	15995	18673	30461	31475	22851	24224	43680	41178	4453	4970	22149	23792	22425
Fe	97040	88156	81047	158791	202627	196578	376196	47642	50452	114614	107458	11463	13953	48647	42196	41951
Co	698	671	686	443	492	321	421	318	351	446	439	253	261	862	891	778
Ni	1906	1323	1708	42	< 40	460	512	621	761	872	1234	83	40	1548	1661	1346
Zn	34952	32901	35615	35297	38167	33414	32644	35618	36833	96297	88442	23964	24649	41568	42306	40536
Rb	25445	24581	26217	10932	10128	22809	21676	17466	14761	21252	20290	15305	16768	18323	19167	18945
Y	449	385	397	221	247	352	362	256	276	635	590	< 200	< 200	< 200	< 200	< 200
Zr	568	549	443	701	897	1708	2029	817	851	2400	2140	350	395	607	550	551
Nb	98	105	84	119	153	423	506	148	170	574	597	29	29	93	75	68
Mo	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500	< 1500
Cd	1159	1107	985	164	171	525	504	512	466	779	783	352	368	1168	1259	1333
Sb	13.6	13.7	3.3	16.2	16.5	16.1	13.3	16.2	21.5	18.6	13.4	17.3	14.2	14.8	13.0	10.0
Ba	15820	15031	16010	8378	9251	15089	15229	15378	15581	15393	14040	6479	7033	11714	12213	12428
La	1136	918	984	707	868	843	771	395	453	1304	1180	< 250	< 250	328	295	262
Ce	711	775	696	744	976	1272	1337	442	507	1614	1722	< 350	< 350	442	394	230
Pr	383	356	342	246	318	307	312	172	193	443	439	34	36	154	139	130
Nd	1560	1478	1369	1012	1304	1262	1238	706	814	1799	1780	154	162	607	634	552
Sm	246	218	202	166	203	208	199	122	137	281	301	22	31	103	100	89
Eu	65	28	37	41	28	42	68	39	39	73	61	16	14	58	36	49
Gd	307	301	281	199	254	242	238	140	162	370	347	32	36	125	124	114
Tb	39	37	33	27	33	33	36	20	22	52	50	6	4	17	18	18
Dy	115	109	101	83	93	101	129	80	94	180	176	20	21	74	63	71
Ho	22.2	23.5	22.2	14.4	19.6	19.1	21.2	16.9	17.2	29.8	32.1	3.2	4.3	14.3	11.1	13.7
Er	88.8	77.0	80.1	54.8	66.0	79.7	91.7	53.5	63.4	130.1	118.3	13.7	14.5	47.7	52.0	44.7
Tm	8.69	7.42	6.74	3.60	4.86	6.85	8.70	4.98	4.93	9.44	10.30	1.48	1.33	5.11	6.24	3.49
Yb	60.6	54.6	51.9	35.4	38.1	47.9	55.4	33.8	40.6	79.9	67.2	8.9	12.4	48.9	44.9	29.7
Lu	8.31	7.10	8.84	3.94	5.25	6.02	8.02	6.23	5.54	9.57	10.92	0.96	1.18	5.90	5.95	4.19
Pb	229	233	202	212	231	618	416	235	260	587	574	105	76	169	166	144
Th	41	46	39	43	60	137	140	44	54	175	159	12	14	35	33	36
U	1320	1295	1266	546	574	765	762	973	1107	1153	1137	1306	1335	1560	1523	1496

Bilag 3 Analyse af ørreder

	Isortoq		Narssaq											
ID nr	22158		24649	24650	24652	24657	24658	24659	24663	24664	24665	24665	24665	
længde cm	38,5		18,8	12	42,2	31	18	33,9	40,5	41	39	22,5		
vægt g	380		47,6	12,4	832	175,9	47,6	491	801	662	688	100,8		
køn			M	F	F	M	?	F	M	F	F	M		
Lab nr	5452	5453	5454	5455	5456	5457	5458	5461	5462	5463	5464	5465	5466	5467
Indvejning	0.4305	0.4179	0.4635	0.3834	0.4459	0.4173	0.398	0.4090	0.4143	0.4014	0.4246	0.4173	0.4411	0.3943
Digest	25.38	25.02	25.01	25.49	25.09	25.31	25.15	25.15	25.47	25.32	25.18	25.38	25.01	25.31
Tørstof%	19.93	19.93	27.38	20.91	28.02	28.02	17.47	21.71	28.77	28.77	28.26	25.17	29.28	29.28
Resultater i mikrogram per kilogram på tørvægtsbasis														
Hg	3655	3598	69	45	142	148	6186	111	97	101	157	191	134	141
Se	3956	3898	1783	2935	1024	1083	2329	1435	1124	1074	942	893	896	881
As	10	<20	1560	1000	3060	3020	500	460	2080	2180	2920	3830	2370	2540
Be	< 1.8	< 1.8	1.85	1.85	< 1.8	< 1.8	< 1.8	2.36	< 1.8	< 1.8	< 1.8	< 1.8	< 1.8	< 1.8
V	4.38	4.41	9.34	7.03	1.93	0.43	5.06	1.17	1.19	< 0.4	< 0.4	0.43	< 0.4	< 0.4
Cr	327	180	122	145	36	53	63	103	217	6	87	< 6.0	10	26
Mn	378	276	688	804	195	184	553	606	545	217	153	516	177	193
Fe	15096	15462	16812	15966	12207	12471	37881	17206	11807	11127	15162	14580	14261	14080
Co	12.4	1.1	10.2	7.4	< 1.0	< 1.0	1.7	15.8	< 1.0	< 1.0	< 1.0	< 1.0	< 1.0	< 1.0
Ni	231	124	324	257	< 27	< 27	49	28	258	< 27	< 27	< 27	< 27	< 27
Zn	18771	20176	37453	60243	17927	16963	98539	30251	14656	14992	14283	20943	16396	16724
Rb	46808	49242	12298	26259	7059	7250	9809	9585	6043	6180	6806	8316	5850	6275
Y	1.86	2.41	25.09	11.37	< 0.02	0.10	5.78	1.28	1.16	0.40	0.20	0.10	0.02	< 0.02
Zr	7.10	5.12	60.73	14.17	6.07	1.29	11.51	6.60	1.47	1.79	1.54	7.29	< 1.2	1.34
Nb	1.01	0.17	16.40	3.05	1.56	0.84	2.82	1.16	0.63	0.49	0.16	< 0.16	< 0.16	0.56
Mo	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000	< 2000
Cd	< 2.0	< 2.0	3.55	32.68	< 2.0	< 2.0	48.85	73.53	< 2.0	< 2.0	< 2.0	< 2.0	< 2.0	< 2.0
Sb	< 0.8	< 0.8	5.61	7.05	< 0.8	< 0.8	< 0.8	< 0.8	4.88	< 0.8	< 0.8	< 0.8	2.55	0.85
Ba	157.0	39.3	153.4	119.1	2.9	< 1.3	366.7	77.1	40.3	5.3	1027.0	< 1.3	< 1.3	1.3
La	9.70	11.76	64.56	19.29	< 0.1	0.81	29.01	3.40	0.41	0.60	2.67	0.10	< 0.1	< 0.1
Ce	11.10	9.41	94.01	20.35	1.26	1.91	42.99	5.54	1.72	3.28	4.43	0.43	< 0.4	< 0.4
Pr	1.56	1.83	13.12	3.30	0.20	0.12	5.44	0.62	0.40	0.20	1.20	< 0.06	0.11	0.22
Nd	5.05	6.27	38.41	10.34	< 1.0	1.30	12.78	2.31	0.96	1.11	1.28	< 1.0	< 1.0	< 1.0
Sm	1.12	1.68	5.11	1.57	< 0.05	< 0.05	0.20	1.33	0.31	0.06	0.30	0.05	< 0.05	0.57
Eu	0.68	0.71	< 0.7	0.78	< 0.7	< 0.7	< 0.7	< 0.7	< 0.7	< 0.7	< 0.7	0.72	< 0.7	< 0.7
Gd	1.21	1.00	8.15	2.36	0.23	0.25	3.11	0.53	0.96	0.19	0.58	< 0.05	0.30	0.05
Tb	0.05	< 0.05	0.66	0.11	0.05	0.23	0.39	0.14	< 0.05	0.06	< 0.05	0.06	< 0.05	< 0.05
Dy	0.67	0.24	3.96	0.77	< 0.08	0.08	0.94	< 0.08	< 0.08	0.58	< 0.08	0.56	< 0.08	0.41
Ho	0.02	0.02	0.71	0.18	< 0.02	0.05	0.14	< 0.02	0.06	0.02	< 0.02	0.02	< 0.02	0.09
Er	0.37	0.15	3.03	0.56	< 0.03	0.04	0.83	< 0.03	< 0.03	< 0.03	0.03	< 0.03	< 0.03	0.04
Tm	< 0.03	< 0.03	0.15	< 0.03	< 0.03	0.03	0.07	< 0.03	< 0.03	< 0.03	< 0.03	< 0.03	< 0.03	< 0.03
Yb	0.12	0.27	1.28	0.93	0.11	< 0.1	< 0.1	0.12	< 0.1	0.44	0.26	0.27	< 0.1	< 0.1
Lu	0.06	< 0.02	0.28	0.07	0.14	< 0.02	< 0.02	0.02	< 0.02	< 0.02	< 0.02	0.11	0.02	< 0.02
Pb	445	80	170	115	81	45	145	75	193	66	95	231	181	102
Th	0.05	0.46	5.61	0.86	0.05	< 0.05	0.96	0.33	0.06	< 0.05	0.15	< 0.05	< 0.05	0.06
U	0.02	< 0.02	4.02	5.99	< 0.02	0.08	3.13	1.11	< 0.02	0.08	< 0.02	< 0.02	< 0.02	< 0.02

Bilag 4 Analyseresultater for vandprøver

µg/kg	Elv ved Christiansminde		Elv ovenfor kvanebjerg		udsivning fra minen		naturlig bæk		Milli Q vand	Elv neden for bunkerne		Bæk fra Kvanebjerg		Kvaneelv	
	Nr.1	Nr 17	Nr 2	Nr 20	Nr 3	Nr 5	Nr 4	Nr 11	Nr 6	Nr 7	Nr 15	Nr 8	Nr 9	Nr 13	Nr 19
Be	0.058	0.090	0.060	0.085	0.240	4.315	2.533	0.207	0.006	0.093	0.116	1.044	1.118	0.152	0.151
V	0.037	0.048	0.061	0.065	0.502	2.671	2.037	0.182	0.001	0.054	0.058	0.856	0.795	0.119	0.129
Cr	0.030	0.124	0.153	0.083	0.063	0.681	0.905	0.115	0.081	0.131	0.087	0.157	0.115	0.057	0.154
Mn	0.592	0.824	0.728	1.337	3.119	144.360	66.606	0.588	0.041	0.521	0.779	1.226	0.661	0.100	0.182
Co	0.161	0.116	0.157	0.066	0.156	1.408	0.781	0.061	0.097	0.059	0.045	0.049	0.031	0.052	0.041
Ni	<1.4	<0.4	<1.8	<0.25	<0.3	<2.5	<1.5	<0.3	<0.2	<0.25	<0.3	<0.25	<0.5	<0.25	<0.3
Zn	<6	<20	<7	<6	<10	242.597	87.775	<20	<4	<5	<5	<20	<15	<7	<7
As	0.417	0.394	0.322	0.307	1.588	1.961	1.239	0.171	< 0.007	0.513	0.535	1.870	1.990	1.643	1.804
Se	4.547	11.147	3.755	14.650	5.913	11.560	6.438	6.578	2.160	7.145	4.776	4.614	3.883	6.363	7.190
Rb	7.357	3.864	3.929	3.594	32.622	1808.265	23.666	6.782	0.075	4.394	4.423	19.482	20.400	5.074	5.234
Y	0.108	0.141	0.127	0.145	0.795	41.804	12.484	0.847	0.003	0.139	0.131	2.786	2.534	0.397	0.364
Zr	0.081	0.097	0.094	0.099	1.132	63.413	3.864	0.191	0.010	0.103	0.101	1.704	1.638	0.099	0.064
Nb	0.028	0.049	0.039	0.053	0.806	11.878	1.422	0.047	0.003	0.028	0.045	0.261	0.230	0.008	0.006
Mo	3.218	3.584	2.899	3.067	22.414	24.661	5.685	5.241	0.013	5.079	5.045	31.663	31.984	5.360	5.283
Cd	0.063	0.079	0.066	0.070	0.446	0.590	0.140	0.106	< 0.00005	0.083	0.108	0.637	0.656	0.117	0.123
Sb	0.048	0.054	0.040	0.048	3.106	3.565	0.402	0.312	<0.01	0.073	0.073	2.432	2.747	0.155	0.151
Ba	0.589	0.650	0.623	0.803	0.716	2275.4	14.783	1.850	0.008	0.549	0.645	1.489	1.336	3.884	4.120
La	0.157	0.226	0.185	0.245	1.734	3230.6	26.166	1.345	0.013	0.216	0.203	3.969	3.441	0.605	0.561
Ce	0.130	0.282	0.188	0.286	3.142	4614.79	36.176	0.339	0.023	0.193	0.183	2.476	2.152	0.085	0.119
Pr	0.029	0.049	0.038	0.047	0.311	28.045	6.046	0.252	0.002	0.041	0.038	0.773	0.684	0.134	0.131
Nd	0.111	0.157	0.131	0.162	0.943	85.057	20.835	0.902	0.004	0.143	0.140	2.789	2.422	0.471	0.463
Sm	0.016	0.026	0.021	0.028	0.117	9.731	3.188	0.147	0.001	0.023	0.018	0.414	0.352	0.064	0.072
Eu	0.005	0.008	0.007	0.006	0.012	1.559	0.395	0.022	<0.0002	0.005	0.007	0.051	0.050	0.027	0.024
Gd	0.028	0.037	0.035	0.043	0.213	20.306	5.384	0.238	0.002	0.029	0.033	0.603	0.468	0.102	0.113
Tb	0.009	0.011	0.011	0.010	0.058	5.104	1.493	0.069	0.001	0.009	0.011	0.191	0.153	0.029	0.033
Dy	0.011	0.019	0.013	0.012	0.111	5.922	1.689	0.092	<0.00005	0.014	0.013	0.339	0.301	0.044	0.045
Ho	0.002	0.003	0.003	0.003	0.022	1.181	0.330	0.019	0.000	0.003	0.004	0.073	0.065	0.007	0.010
Er	0.015	0.017	0.018	0.018	0.105	7.386	2.080	0.112	0.001	0.018	0.015	0.336	0.277	0.050	0.048
Tm	0.001	0.001	0.001	0.001	0.009	0.386	0.108	0.007	<0.00005	0.001	0.001	0.027	0.024	0.004	0.003
Yb	0.005	0.009	0.007	0.012	0.051	2.640	0.763	0.048	0.000	0.007	0.008	0.165	0.139	0.020	0.021
Lu	0.001	0.001	0.001	0.002	0.006	0.354	0.111	0.008	0.000	0.001	0.001	0.026	0.021	0.003	0.004
Hg	0.265	0.123	0.145	0.121	0.145	0.164	0.186	0.152	0.263	0.254	0.138	0.207	0.216	0.144	0.131
Pb	0.147	3.588	0.108	0.169	0.987	18.531	9.911	0.196	<0.03	0.081	0.090	1.937	0.190	0.055	0.062
Th	0.016	0.023	0.025	0.032	0.503	40.549	0.538	0.021	0.005	0.025	0.025	0.247	0.262	0.012	0.007
U	1.331	1.457	1.364	1.457	7.384	28.092	8.119	0.939	0.002	1.655	1.349	10.476	11.125	0.210	0.216
F mg/kg	1.67	1.62	1.43	1.39	21.9	20.5	1.47	1.48	< 0.5	2.28	2.2	19.4	17.1	2.95	2.99

Bilag 5 Narsaq projektets analyser for La, Ce, Eu i tang fra 11 lokaliteter i Dyrnæsbugten

Instrumentel neutronaktivering	µg/kg i fucs vesiculosus, tørvægtsbasis				disticus
	La	Ce	Eu	geomean	beregnet geomean
	1600	2080	19.6	403	569
	1320	2320	16.2	367	519
	2180	2410	21.3	482	681
	575	1590	13.6	232	327
	1320	1810	15.5	333	471
	1150	1410	12.1	270	381
	1030	1280	12.3	253	358
	2060	2140	21	452	639
	1060	1750	16.8	315	445
	154	639	7*	88	125
	1030	1460	17.1	295	417
middel	1225	1717	15.7	321	453
factor dist/ves**	0.705	0.66	0.7625	0.708	
Beregnet distichus	1738	2602	20.6	453	

* skønnet tal.

** fra Riget et al 1994

Bilag 6 Narsaq projektets analyser for La, Ce, Eu i musling fra 15 lokaliteter i Dyrnæsbugten

Instrumentel neutronaktivering	µg/kg i musling			
	La	Ce	Eu	Geomean
	3870	5080	18.2	710
	8550	9610	47.8	1578
	6540	11400	44.7	1494
	9580	13600	62.6	2013
	11500	17600	76.1	2488
	29000	35700	169	5593
	36100	22300	173	5183
	7890	9240	50.9	1548
	12000	6570	46	1536
	7740	3810	30.5	965
	10500	5190	37.8	1272
	4560	5320	33.6	934
	1180	1930	14.6	322
	2480	3960	26.8	641
	1510	1680	17	351
middel	10200	10199	56.6	1805

Bilag 7. Kvalitetskontrol af de kemiske analyser

Tre certificerede referencematerialer blev oplukket samtidigt med Narsaq prøverne og medsendt til analyse på Risø uden at Risø vidste hvilke prøver, der var referencematerialer, og hvilke, der var rigtige prøver. Resultatet ses, for de grundstoffer, der indgår i certifikatet, i efterfølgende tabel.

	Dorm	Dorm	Dorm	Tort	Tort	Dolt	Dolt
	5459	5460	Certifikat	5442	Certifikat	5451	Certifikat
Cr 52	35771	32125	34700	1061	770	373	370
Mn 55	4199	3449	3660	11320	13600	5188	6880
Fe	144343	138379	142000	92598	105000	884028	1103000
Co 59	155	142	182	565	510	196	240
Ni 60	19447	17995	19400	2085	2500	2643	200
Zn	19276	19552	25600	156810	180000	72013	85800
Cd 111	29	42	43	29376	26700	21440	20800
Pb 208	124	108	65	470	350	318	220

Det ses, at der er god overensstemmelse mellem, hvad der findes af Risø, og hvad der er opgivet i certifikaterne. Dog er der en fejlanalyse for nikkelt i Dolt, men de to andre referencematerialer gav korrekte nikkeltresultater. Det ses også, at bly gennemgående blev analyseret med for høje resultater af Risø (mellem 34% og 91% højere end certifikatet) hvilket må tages i betragtning ved vurderingen af resultaterne fra Narsaq. (Der er her ikke taget stilling til om usikkerheden er introduceret under ICP/MS analysen på Risø eller under prøveforberedelsen på DMU)

Kvalitetskontrollen af vandanalyserne er udført ved benyttelse af dobbeltprøver med for Risø ukendt nummerering. Som det ses at tabellen over vandprøve-analyser er der meget god overensstemmelse af dobbeltprøver. Med dobbeltprøver menes her to prøver taget samme sted, men på forskellige dage. Man kan altså ikke forlange fuldstændig overensstemmelse mellem de to analyseresultater. Der er mellem prøverne også en ultra ren vand-prøve fra AM's Mille-Q vandrenseanlæg. Det ses at denne prøve også gav ultra lave analyseresultater.

Bilag 8. Foto fra Narsaqdalen

Foto fra Narsaq Dal

Udsigt fra Christiansminde over Narsaq dalen, Narsaq by og Narsap Ilua.

Umiddelbart neden for malmbunkerne er vegetationen normal og frodig.

Malmbunke med udsigt mod Nordøst og Ilimmaasaq fjeldet.

Samme sted som ovenstående billede. Med tydelig rig vegetation umiddelbart op til malmbunke.

Græs er spiret op direkte i malmbunkerne.

Planter vokser op i malmbunkerne.

Malmbunkerne set fra vejen ovenfor bunkerne.

Malmbunkerne set fra Kvanefjeldet.

Vegetationen umiddelbart ved malmbunkerne.

Umiddelbart neden for malmbunkerne: Normal vegetation.

Malmtippen set fra Christiansminde. Malmtippen er indrammet. Bækken i midten af billedet består af udsivningen fra minen, som ligger umiddelbart over tippen.

Bækken med mineudsivningen.

Nærbillede af ovenfor nævnte bæk. Der ses grønne trådalger.

Samme bæk løber i frodigt leje.

Samme bæk. Man ser at buske (pil og birk) har taget skade, men den øvrige vegetation er frodig.

Øverst tippen. Nedenfor ses det frodige område, hvorigennem mineudsivningen løber.

Lille pige nyder solen i det grønne område lige neden for malmbunkerne.

To billeder af et sted hvor bækken fra minen tilsyneladende har slået vegetationen ihjel. Nedenfor ses mineindgangen med betonlukke og ståldør.

Danmarks Miljøundersøgelser

Danmarks Miljøundersøgelser - DMU - er en forskningsinstitution i Miljøministeriet. DMU's opgaver omfatter forskning, overvågning og faglig rådgivning indenfor natur og miljø.

Henvendelser kan rettes til:

URL: <http://www.dmu.dk>

Danmarks Miljøundersøgelser
Frederiksborgvej 399
Postboks 358
4000 Roskilde
Tlf.: 46 30 12 00
Fax: 46 30 11 14

*Direktion
Personale- og Økonomisekretariat
Forsknings- og Udviklingssektion
Afd. for Systemanalyse
Afd. for Atmosfærisk Miljø
Afd. for Marin Økologi
Afd. for Miljøkemi og Mikrobiologi
Afd. for Arktisk Miljø
Projektchef for kvalitets- og analyseområdet*

Danmarks Miljøundersøgelser
Vejlsovej 25
Postboks 314
8600 Silkeborg
Tlf.: 89 20 14 00
Fax: 89 20 14 14

*Overvågningssektionen
Afd. for Terrestrisk Økologi
Afd. for Ferskvandsøkologi
Projektchef for det akvatiske område*

Danmarks Miljøundersøgelser
Grenåvej 12-14, Kalø
8410 Rønde
Tlf.: 89 20 17 00
Fax: 89 20 15 15

*Afd. for Landskabsøkologi
Afd. for Kystzoneøkologi*

Publikationer:

DMU udgiver faglige rapporter, tekniske anvisninger, temarapporter, samt årsberetninger. Et katalog over DMU's aktuelle forsknings- og udviklingsprojekter er tilgængeligt via World Wide Web. I årsberetningen findes en oversigt over det pågældende års publikationer.